

Міністерство освіти і науки України

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ХОЛОД ІРИНА ВАСИЛІВНА

УДК 378.04–056.459(410)(043.3)

**ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
МОЛОДІ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Кочубей Тетяна Дмитрівна,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
проректор з науково-педагогічної роботи,
професор кафедри соціальної педагогіки, соціальної
роботи та історії педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Антонова Олена Євгеніївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Чичук Антоніна Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
старший викладач кафедри
дошкільної і початкової освіти.

Захист відбудеться «26» червня 2015 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 74.053.01 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2).

Автореферат розіслано «26» травня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Коляда

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Україна зробила вагомі кроки для забезпечення педагогічної підтримки обдарованої молоді на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому. На національному рівні педагогічну підтримку зреалізовано через державні програми роботи з обдарованою молоддю, Інститут обдарованої дитини, який забезпечує методичну базу для педагогів-новаторів, районні та міські відділи освіти, які розробляють регіональні програми педагогічної підтримки обдарованої молоді, університети, що забезпечують різноманітні можливості для інтелектуального та творчого розвитку студентської молоді, заохочують їх до наукової діяльності. Це відображено в Законах України «Про освіту» (1993), «Про вищу освіту» (2014), Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) (1994), Державній програмі «Вчитель» (2011) та ін. В Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що однією з важливих умов модернізації освітньої системи, головним чинником її подальшого розвитку є залучення до наукової діяльності обдарованої студентської молоді. Комплексна програма «Творча обдарованість», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 рр. є тими документами, які визначають стратегію її особистісно орієнтованого навчання й виховання, яку окреслено в цих документах як безперервний процес формування творчої особистості, розвитку культурного та інтелектуального потенціалу України, передбачає вивчення й запровадження у практику ВНЗ творчого доробку вітчизняних і зарубіжних дослідників. Успішному розв'язанню цього завдання служить і аналіз історії вищої педагогічної школи України, об'єктивному дослідженню якої сприяли нові політичні, культурні, освітні умови, що виникли після проголошення незалежності України.

На сучасному етапі українські науковці активно вивчають традиційні та інноваційні здобутки розвинутих країн світу, адже запозичення досвіду сприяє позитивному вирішенню актуальних проблем в нашій країні. Вагомий внесок у її розв'язання роблять українські педагоги-компаративісти: О. Безлюдний, І. Білецька, М. Бойченко, О. Заболотна, Т. Кочубей, Н. Лавриченко, О. Локшина, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Шандрук та ін.

Так, різні аспекти роботи з обдарованою молоддю в окремих державах світу висвітлено у працях О. Антонової (країни Європи), І. Волощука (Німеччина), В. Волика (Німеччина, Австрія, Бельгія, Швейцарія), І. Кільдяшової (Росія, країни СНД), М. Міленіної (Ізраїль, Великобританія), А. Салагакової (Іспанія, Португалія, Бразилія), В. Камишина (Туреччина), А. Чичук (США) та ін.

Протягом останніх десяти років значно зростає інтерес науковців до проблеми роботи з обдарованими дітьми та молоддю, про що свідчать захищені дисертації (О. Бевз, О. Гавель, П. Тадеєв, В. Тесленко, Л. Чухно – Україна, Н. Поморцева, Н. Сельдинська, С. Цветкова Л. Чудосова – Росія, С. Цімліх, Т. Хьюстон – США, С. Кедвоleder, Ю. Філіпс – Великобританія та ін.)

Проте поза увагою науковців залишилася проблема педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії – країні, яка відома своїми винаходами, нобелівськими лауреатами, науковими здобутками у різних галузях науки. Актуальність дослідження зумовлена прагненням адаптувати вітчизняну вищу освіту до європейських стандартів.

Водночас ми вважаємо, що глибоке вивчення й аналіз британського досвіду надання педагогічної підтримки обдарованій студентській молоді в університетах допоможе подолати недоліки і суперечності, що мають місце в галузі вищої освіти України, зокрема, між:

- педагогічною значущістю запозичення зарубіжного, зокрема британського, досвіду забезпечення педагогічною підтримкою обдаровану студентську молодь та недостатнім його вивченням у теоретичному аспекті та практичному втілені;
- підвищенням вимог до педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді відповідно до сучасних тенденцій та вимог в освіті та традиційними формами такої роботи з обдарованою студентською молоддю в Україні;
- зростаючою роллю обдарованої студентської молоді в суспільстві та недостатньою увагою до формування обдарованості майбутніх фахівців;
- необхідністю ефективної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованою молоддю та відсутністю навчальних програм підготовки фахівців до роботи із обдарованою молоддю.

Отже, актуальність, недостатня розробленість проблеми та необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах держбюджетної теми «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200), що розробляється на базі Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, діяльність якої координує Лабораторія порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. Тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 26 грудня 2006 р.), зареєстровано Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 1 від 23 січня 2007 р.).

Мета дослідження – виявити і розкрити організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії та визначити можливості використання досвіду цієї країни у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Відповідно до теми та мети визначено такі **задачі дослідження**:

1. Здійснити аналіз стану розробленості наукової проблеми та розкрити понятійно-категоріальний апарат дослідження.
2. Схарактеризувати нормативно-законодавче та програмне забезпечення педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії.
3. Розкрити зміст, форми і методи педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в британських університетах.
4. Вивчити стан педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в Україні та розробити практичні рекомендації щодо врахування практичного досвіду Великобританії в роботі з обдарованою молоддю у вітчизняних університетах.

Об'єкт дослідження – аудиторна та позааудиторна робота з обдарованою студентською молоддю в університетах Великобританії.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії.

Методи дослідження. Відповідно до предмета, мети і завдань наукового пошуку використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація – при з'ясуванні питань, пов'язаних з аналізом наукових джерел, які висвітлюють проблеми організації навчання обдарованих студентів в університетах Великобританії; індуктивний та дедуктивний методи – при узагальненні отриманої інформації; метод систематизації – при вивченні організації навчання обдарованих студентів у системі вищої освіти Великобританії та України; метод компаративного аналізу надав можливість зіставити досвід забезпечення педагогічною підтримкою обдаровану студентську молодь в університетах Великобританії та України, виявити кращі елементи британського досвіду в роботі з обдарованою молоддю.

Джерельна база дослідження:

– офіційні, нормативні документи органів освіти Великобританії та України: законодавчі акти Сполученого Королівства – «Студенти у серці системи» («Students at the heart of the system») (2011), «Національна програма для освіти обдарованих та талановитих» («The National programme for Gifted and Talented education») (2009) та ін.;

– міжнародні документи європейських організацій: Ради Європи і Європейського парламенту – «Рекомендації щодо освіти обдарованої молоді» (1994), «Мобільність і Європейське співробітництво» (2003);

– статистичні дані європейських мереж інформації в галузі освіти EURYDICE та EUROSTAT, у яких відображено основні показники діяльності освітніх систем на національному та державному рівні;

– аналітичні матеріали міжнародних економічних, культурно-освітніх, правових та професійних організацій, зокрема таких, як Організація економічного співробітництва та розвитку, Європейський Союз, ЮНЕСКО;

– монографії та наукові статті зарубіжних науковців із проблеми дослідження (К. Кларк (C. Clark), Дж. Фрімен (J. Freeman), У. Делісл (W. Deslisle), Дж. Вебб (J. Webb), К. Хелер (K. Heller), Ф. Пост (F. Post), М. Нейхарт (M. Neihart), М. Райс (M. Reis) та ін.) та українських учених;

– інформаційно-аналітичні матеріали, проекти та програми державних і недержавних організацій щодо підтримки обдарованої молоді (Європейської Ради високих здібностей, Всесвітньої Ради для обдарованих і талановитих дітей та британських національних організацій, таких як Національна асоціація для обдарованої молоді, Національна організація для академічно обдарованої молоді тощо);

– довідниково-енциклопедична вітчизняна та зарубіжна література;

– матеріали міжнародних моніторингових досліджень щодо педагогічної підтримки обдарованої молоді: Департамент освіти та навчок – «Позашкільна освітня підтримка для обдарованої і талановитої молоді в світі» («Out-of-school education al provision for the gifted and talented a round the world»); Центр британських учителів – «Світовий досвід забезпечення розвитку талантів» («Worldwide provision to develop

gifts and talents»), «Розвиток стратегії обдарованих і талановитих: уроки британського досвіду» («Developing a Gifted and Talented Strategy: Lessons from the UK experience»); Центр вивчення обдарованості університету Неймеген «Освіта обдарованих в 21 європейській країні: стан та перспективи» («Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective») та ін.

– вітчизняна та зарубіжна педагогічна і психологічна періодика: журнали «Педагогіка», «Вища школа», «Обдарована дитина», «Шлях освіти», «Одаренный ребенок», «Вопросы психологии», «Развитие личности», «Gifted Child Today» («Обдарована дитина сьогодні») США, щоквартальний журнал «Обдарована дитина» («Gifted Child Quarterly»), «Дослідження високих здібностей» («High Ability Studies»), «Журнал управління вищою освітою» («Journal of Higher Education Policy and Management») та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше виявлено та розкрито організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії: створення умов для гармонійного розвитку здібностей студентів, поєднання наукових досліджень із навчанням, індивідуалізація навчального процесу, активізація самостійної роботи, урізноманітнення форм і методів навчальної діяльності); розкрито нормативно-законодавче та програмне забезпечення підтримки обдарованої молоді у Великобританії (законодавчі та нормативні документи університетів, органів управління системою освіти); обґрунтовано періодизацію наукового вивчення проблеми обдарованості (*перший етап* (поч. ХХ ст. – 1960-і рр.) – учені намагалися теоретично обґрунтувати природу обдарованості, при цьому в дослідженнях віддавалася перевага фактору спадковості; *другий етап* (1970–1980-і рр.) – учені намагалися встановити критерії обдарованості та відшукати унікальну концептуальну модель визначення поняття «обдарованість»; *третій етап* (1990 – до нині) – зусилля науковців спрямовані на практичний аспект – вивчення засобів розвитку обдарованості з метою удосконалення змісту та методів навчання обдарованої молоді);

удосконалено наукові уявлення про організацію, зміст, форми і методи педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії (диференціація навчання в різних вищих навчальних закладах та окремому ВНЗ, урізноманітнення форм навчання, де особливе місце займають науково-дослідна робота та практика, використання специфічних методів для обдарованих студентів, позауніверситетська педагогічна підтримка обдарованих студентів);

уточнено сутність понять «педагогічна підтримка», «обдарована молодь», «обдарованість», «талановитий», «педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді»;

подальшого розвитку набули основні положення порівняльної педагогіки вищої школи та порівняльний аналіз досвіду забезпечення педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в Україні та Великобританії.

Практичне значення одержаних результатів визначається визначенням можливостей використання досвіду Великобританії у вітчизняних вищих навчальних закладах та розробкою *практичних рекомендацій* щодо використання

ідей британського досвіду з педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах України на міжнародному, загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях за законодавчим, теоретико-педагогічним, організаційно-методичним, організаційно-адміністративним напрямками.

Результати дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів педагогічного спрямування для розширення курсу «Порівняльна педагогіка», учителями, студентами. Теоретичні положення й висновки дослідження можуть бути реалізовані у процесі підготовки майбутніх учителів та у системі післядипломної педагогічної освіти.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження *впроваджено* в навчальний процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1894/01 від 06.11.2014), Рівненського державного гуманітарного університету (№ 231 від 30.12.2014), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-14-803/1 від 22.12.2014), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 788 від 29.12.2014).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на наукових конференціях різного рівня, а саме: *міжнародних* – «Розбудова освіти для суспільства знань: мова, полікультурність, особистість» (Умань, 2010), «Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави» (Гаспра, 2010), «Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози» (Умань, 2011), «Сучасний погляд на обдарованість та розвиток талантів» (Київ, 2011), «Одаренность: стратегия инновационного развития» (Ростов-на-Дону, 2011), «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Європейські тенденції професійної підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2013), «Наука і освіта у глобалізаційному світі: традиції, сьогодення, перспективи» (Умань, 2013), «Перспективы развития науки и образования» (Москва, 2013), «Science of future» (Прага, 2014), «Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи» (Умань, 2014); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми вітчизняної порівняльної педагогіки за умов євроінтеграційних процесів» (Ніжин, 2010), «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (Тернопіль, 2011), «Розвиток дослідницьких здібностей обдарованих дітей та молоді» (Житомир, 2011), «Компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 2011), «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності» (Київ, 2012), «Педагогічна компаративістика – 2012: аспект обдарованості» (Київ, 2012); обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки, соціальної роботи та історії педагогіки, кафедри англійської мови та методики її викладання, на засіданнях Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2007–2015).

Публікації. Основний зміст і результати дисертаційного дослідження викладено у 21 публікації автора, з них 7 статей відображають основні наукові результати дисертації (1 – у зарубіжному періодичному фаховому виданні), 14 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (412 найменувань, із них – 247 англійською мовою), 10 додатків на 30 сторінках. Повний обсяг дисертації – 240 сторінок, основний текст – 170 сторінок. Робота містить 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими темами та програмами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, розкрито методи, джерельну базу дослідження; визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді»* – охарактеризовано стан дослідженості проблеми педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді та понятійно-категоріальний апарат дослідження; проаналізовано різні підходи до вивчення обдарованості і забезпечення педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії.

Результати аналізу сучасних наукових і нормативних джерел з досліджуваної проблеми засвідчили, що система надання педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії не дістала належного висвітлення в дослідженнях українських і російських учених. Водночас об'єктом наукових розвідок стали такі проблеми, як зміст і методика навчання обдарованих дітей у початковій і неповній середній школі Англії і США (С. Цветкова), педагогічна підтримка особистісного саморозвитку обдарованих підлітків у школах США (О. Бевз), організація навчання обдарованих студентів у вищих технічних навчальних закладах Німеччини (Л. Чухно), організація навчання обдарованих учнів у розширених школах Великобританії (М. Бойченко), педагогічна підтримка студентів в освітньому просторі ВНЗ (О. Шлюбуль) тощо.

Окремих аспектів проблеми педагогічної підтримки обдарованої молоді (ефективність моделей обдарованості, форми педагогічної підтримки обдарованої молоді тощо) торкаються у працях такі зарубіжні вчені, як Дж. Вебб (J. Webb), С. Гудлед (S. Goodlad), Д. Ейр (D. Eyre), Р. Зорман (R. Zorman), М. Нейхарт (M. Neihart), Ф. Кауфман (F. Kaufman), Д. Монтгомери (D. Montgomery), Е. Пізіні (E. Pizzini), Ф. Пост (F. Post), М. Райс (M. Reis), Р. Стернберг (R. Sternberg), Г. Трост (G. Trost), Д. Фрімен (J. Freeman), К. Хелер (K. Heller), Х. Цукерман (H. Zukerman) та ін.

На основі проведеного понятійно-категоріального аналізу українських, російських та англомовних наукових розвідок, глосаріїв, уточнено сутність основного поняття дослідження *«педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії»* з опорою на такі його складові, як *педагогічна підтримка, обдарованість, обдарована студентська молодь*.

Оскільки *педагогічна підтримка* є невід'ємною частиною розвитку потенціалу обдарованої особистості, актуальними об'єктами наукових розвідок стають такі проблеми, як: сучасний стан і тенденції розвитку педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді, особливості навчання обдарованої молоді в

університетах Великобританії, особливості підготовки педагогічних кадрів до роботи з обдарованою молоддю, дистанційна педагогічна підтримка тощо.

Обґрунтовано, що *педагогічна підтримка* – це взаємодія педагога та студента, яка характеризується професійною і фаховою діяльністю. Педагогічною підтримкою є сприяння фахівця, спрямованого на розвиток потенціалу обдарованої особистості, а ця діяльність може характеризуватися таким чином: консультування (counselling), керівництво (guidance), підтримка (support). Усі ці поняття є складовими педагогічної підтримки, оскільки кожен із них передбачає роботу педагога чи викладача-предметника з обдарованим студентом з метою розвитку потенціалу чи таланту останнього.

Педагогічну підтримку розуміємо як системну педагогічної діяльності, спрямовану на індивідуальний потенціал студента, що включає допомогу студенту викладачами ВНЗ, громадськими та міжнародними організаціями при подоланні психологічних, особистісних і соціальних труднощів.

На основі аналізу зарубіжної літератури, виділено три *етапи* до вивчення обдарованості, які поступово змінювалися: *перший* (1950–1960-і рр.) – учені намагалися теоретично обґрунтувати природу обдарованості, при цьому в дослідженнях віддавалася перевага фактору спадковості – Ф. Гальтон та його послідовники – С. Берт (С. Burt), Дж. Кеттел (J. Cattell), К. Пірсон (K. Pearson), Ч. Спірмен (Ch. Spearman) та інші; *другий* (1970–1980-і рр.) – учені намагалися встановити критерії обдарованості та відшукати унікальну концептуальну модель визначення обдарованості – Дж. Рензуллі, Ф. Монкс, Д. Фельдх'юсен, А. Танненбаум, Г. Гарднер, Р. Стернберг, М. Чіксентміхайї та інші; *третій* (1990–2010-і рр.) – зусилля науковців спрямовані на практичний аспект – вивчення засобів розвитку обдарованості з метою удосконалення змісту та методів навчання обдарованої молоді – Дж. Фрімен (J. Freeman), Д. Ейр (D. Eyr) та ін.

Встановлено, що у Великобританії довгий час не використовували поняття «обдарований» чи «талановитий», послуговувалися тільки поняттями «здібний» (able) та «більш здібний» (moreable). Ця невизначеність у вживанні залишалася до 1998 року, коли Міністерство освіти та працевлаштування Великобританії (The Department for Education and Employment) офіційно запровадило використання понять «обдарований» і «талановитий» (gifted, talented). З'ясовано, що в Уельсі офіційно вживають поняття «здібний» (able) та «більш здібний» (moreable), що охоплюють 20 % найуспішніших студентів навчального закладу (школи). У Шотландії використовують поняття «здібний» (moreable), яке є універсальним.

Виявлено, що нині у Великобританії талановитою (*talented*) вважають дитину, яка має високі досягнення в будь-якому виді мистецтва, музиці та спорті, іншими словами – творчо обдаровану дитину. Також талановитою вважають ту дитину, яка входить до 5 % найуспішніших дітей з однієї академічної дисципліни. Обдарованою (*gifted*) є та дитина, яка входить до 5 % найуспішніших учнів навчального закладу з усіх академічних дисциплін, тобто академічно обдарована дитина.

Узагальнено концептуальні моделі обдарованості, які набули поширення в дослідженнях науковців усього світу. Великої популярності набула трикільцева модель обдарованості Д. Рензуллі, адаптована в більшості країнах світу. На думку вченого, «обдарованість» є взаємодією трьох складових – інтелектуальних

здібностей (вище середніх), креативності та мотивації.

Тріада Д. Рензулі знайшла своє віддзеркалення в концепції голландського науковця Ф. Монкса, який модифікував її, додавши три фактори – «сім'ю», «школу», «однолітків, друзів». Учений Д. Фельдх'юсен додав до тріади позитивну «Я-концепцію». А. Танненбаум запропонував п'ятифакторну модель обдарованості, в якій, окрім видатних інтелектуальних та спеціальних творчих якостей, вводить «фактор оточення», що, на думку вченого, впливає на розвиток обдарованості.

Теорія множинного інтелекту американського психолога Г. Гарднера заперечує теорію спадковості, *обдарованість* він розуміє як здібності, які поділяє на три види: *перший* – здатність створювати ефективний продукт, який цінується в певній культурі; *другий* – набір умінь, що уможлиблює вирішення людиною проблем, які виникають у житті; *третій* – потенціал для пошуку або розробки розв'язання проблеми, що передбачає оволодіння новими знаннями. Тріадна модель американського психолога М. Чіксентміхайї об'єднує в собі індивідуальні таланти, сферу роботи та професіоналів, які оцінюють роботу.

Обґрунтовано, що англійський учений Р. Стернберг запропонував тріаду «успішний інтелект», що поєднує аналітичний, креативний і практичний інтелект. На його думку, обдарована доросла людина – це та, яка, опираючись на практичний досвід, має певні успіхи в житті.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що у Великобританії під поняттям «обдарованість» розуміють результат діяльності, оскільки вона має певні передумови – потенціал (задатки та здібності), які за сприятливих умов можуть розвинути в обдарованість.

Встановлено, що найбільш поширеним тлумаченням поняття «обдарованість» є визначення, запропоноване англійською вченою Д. Ейр: *обдарованість* – це результат чотирьох складових, таких як потенціал, сприятливі обставини, підтримка та мотивація, що можна виразити за допомогою формули: *потенціал + сприятливі обставини + підтримка + мотивація = обдарованість*.

Під поняттям «педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді» розуміємо системну педагогічну діяльність, яку здійснюють викладачі ВНЗ, органи освіти та органи місцевого самоврядування, громадські й міжнародні організації у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій та стимулів для розкриття індивідуального потенціалу обдарованої студентської молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва.

У другому розділі – «*Організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії*» – проаналізовано нормативно-законодавче забезпечення педагогічної підтримки обдарованої молоді в університетах Великобританії; особливості педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в британській системі вищої освіти; охарактеризовано зміст, форми і методи педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в досліджуваній країні.

Встановлено, що освіта обдарованої молоді стала пріоритетом державної політики у країнах Європейського Союзу після прийняття «Рекомендацій щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей» Парламентської асамблеї Ради

Європи (1994). Ключовим положенням цього документу є надання можливості кожній обдарованій особистості для розвитку свого таланту.

Доведено, що у Великобританії інтерес держави до обдарованої і талановитої молоді проявив уряд лейбористів, що прийшов до влади у 1997 р. з гаслом «*Освіта, освіта, освіта*». Уряд запропонував нову стратегію раннього виявлення та підтримки здібних, обдарованих і талановитих дітей.

З'ясовано, що педагогічна підтримка обдарованої молоді вперше згадана в законодавчій «Білій книзі» у 1997 р. («White Paper», Department for Education and Employment, 1997), коли було запропоновано новий урядовий проект, мета якого – об'єднати всі школи та всі відділи освіти для того, щоб спланувати допомогу й підтримку обдарованій молоді, розробити стратегію для раннього виявлення і підтримки здібних, обдарованих і талановитих дітей.

Виявлено, що у 1999 р. відділ з перевірки якості освіти та відповідності освітнім стандартам (The Office for Standards in Education – OFSTED) провів міжнародний моніторинг роботи з обдарованою молоддю та заснував національний комітет – *Консультативну групу для роботи з обдарованою і талановитою молоддю*.

Встановлено, що педагогічна підтримка обдарованої молоді Великобританії на державному рівні реалізується в рамках програми роботи з обдарованою молоддю «*Національна програма для освіти обдарованих та талановитих*» («*The National programme for Gifted and Talented education*», 2009). Згідно із програмою, педагогічна підтримка реалізується в усіх регіонах країни, що забезпечують центри роботи з обдарованою молоддю. Ця ініціатива передбачає спільну роботу провідних університетів регіону та регіональних представництв «*Національної програми для освіти обдарованих та талановитих*».

Виявлено, що у 2007 р. всі регіони Великобританії підписали так званий контракт «*Регіональне партнерство*» про розвиток простору для тих, хто навчається, і тих, хто навчає. Сьогодні цим регіональним товариствам відведена пріоритетна роль у розвитку стратегії планування та забезпечення підтримки обдарованої і талановитої молоді, саме регіональні центри підтримки залишаються головним посередником між Департаментом освіти і місцевими органами управління освітою, а також загальноосвітніми, професійно-технічними, вищими та позашкільними закладами освіти кожного регіону.

Обґрунтовано, що забезпечення педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді на загальнодержавному рівні реалізується через університети як центри необмежених освітніх можливостей. Однією з таких загальнодержавних ініціатив є *Центри досконалості (Excellence Hub)*, ініційовані урядом Великобританії як частина «*Національної програми для освіти обдарованих та талановитих*».

Обґрунтовано ефективність діяльності міжнародних та громадських організацій, асоціацій і товариств для обдарованої молоді, їхніх батьків, учителів, психологів, тьюторів, науковців, методистів, адміністраторів шкіл.

Виявлено, що першим британським громадським осередком підтримки обдарованої молоді стала Національна асоціація для обдарованих дітей (*National Association for Gifted Children*), створена у 1966 році з метою підтримки обдарованих

дітей і молоді викладачами Brentвудського університету, які розробили перші програми для роботи з обдарованими дітьми з місцевих шкіл і впровадили диференційоване навчання в англійських школах. Асоціація докладає зусиль, щоб підтримати тих, хто безпосередньо пов'язаний з обдарованою і талановитою молоддю – батьків і педагогів, а також тих, хто розробляє стратегії їх підтримки.

З'ясовано, що перша міжнародна організація для обдарованих дітей *Всесвітня рада для обдарованих і талановитих дітей (World Council for Gifted and Talented Children)* була заснована в 1975 р. з ініціативи Генрі Колінза під час проведення конференції з питань освіти обдарованих і талановитих дітей у Лондоні. Метою Ради є привернути увагу світової спільноти до обдарованих і талановитих дітей та конвертувати їх цінний потенціал для добробуту людства.

Виявлено, що у 1983 році зусиллями педагогів у Великобританії було створено Національну асоціацію підтримки академічно обдарованих дітей (*National Association for Able Children in Education*), яка є однією із провідних незалежних освітніх організацій у Великобританії, що підтримує педагогів у забезпеченні ефективної роботи зі здібними, обдарованими й талановитими дітьми в межах навчальної програми.

З'ясовано, що у 1991 р. була створена Європейська рада з питань високих здібностей як міжнародна організація дослідників і викладачів, які цікавляться проблемами обдарованості та високими здібностями. Подано характеристику діяльності Ради, що охоплює організацію заходів, спрямованих на обмін інформацією про наукові підходи до виявлення обдарованості та нові підходи в роботі з обдарованою молоддю, репрезентовану майстер-класами на щорічних міжнародних конференціях. Рада започаткувала видання журналу «Вивчення високих здібностей» (*High Ability Studies*), який відображає останні тенденції в освіті обдарованих із раннього дитинства впродовж життя.

Дослідження засвідчило, що Сполучене Королівство є державою з децентралізованою системою освіти та повною автономією університетів, про що свідчить відсутність центрального органу управління системою вищої освіти. Історичний розподіл держави на чотири частини (Англій, Уельс, Шотландію та Північну Ірландію) обумовив розподіл функцій управління вищою освітою між чотирма органами влади: в Англії та Шотландії – Парламент, в Уельсі та Північній Ірландії – парламентські Асамблеї, які й визначають освітню політику розвитку вищої освіти на підлеглих їм територіях. Прийняття рішень, що визначають перспективи розвитку освіти, здійснюється на найвищих рівнях – парламентом та урядом.

З'ясовано, що визначальним урядовим документом про вищу освіту у Великобританії є закон модернізації вищої освіти «*Вища освіта: студенти в серці системи*», підготовлений у 2011 р. Департаментом бізнесу, інновацій і навичок.

Освітні стандарти вищої освіти Великобританії дуже високі. До 1998 року обдарованими дітьми вважалися 30 % найуспішніших учнів школи, проте сьогодні в Англії відсоток становить 5 %, в Уельсі – 20 %. Варто зазначити той факт, що станом на 2010 рік у Великобританії лише 30 % молоді від загальної кількості випускників навчалася у вищих навчальних закладах. Студентами університетів Великобританії стає найталановитіша та найобдарованіша молодь країни, тому ВНЗ створюють усі умови для реалізації їхнього потенціалу.

Охарактеризовано стипендіальні програми для обдарованої студентської молоді. З'ясовано, що стипендії надаються на конкурсній основі і фінансуються або з фонду університету (Cambridge Commonwealth Trust, Cambridge Overseas Trust, Cambridge Livingstone Trust), або з фондів великих корпорацій (Shell Centenary Scholarships, Corpus Christi ACE Scholarships). Стипендії поділяються на бакалаврські, магістерські та дослідницькі. Вибір бакалаврських стипендій є невеликим і отримати таку стипендію практично неможливо. Проте магістерські та дослідницькі стипендії є короткотривалими і більш доступними. Обґрунтовано особливості таких програм при інституті Варбурга (Лондон) та Гертфордському коледжі (Оксфорд). Охарактеризовано стипендії європейської освітньої програми мобільності Erasmus Mundus та британську урядову стипендію «British Chevening Awards», яка фінансується Інститутом відкритого суспільства та Міністерством закордонних справ Великобританії.

Обґрунтовано організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді, які свідчать, насамперед, про високий рівень організації освітніх послуг в університетах Великобританії. З'ясовано, що обдаровану молодь активно підтримують студентські спілки, які забезпечують активне соціальне життя студентів. Такі спілки об'єднують студентські товариства різного спрямування – академічного, наукового, культурного, соціального та спортивного. Окрім цього, університети тісно співпрацюють із промисловими підприємствами регіону, реалізуючи спільні наукові проекти, експерименти тощо.

Узагальнено зміст педагогічної підтримки в університетах Великобританії, що полягає в соціальній активності та адаптації студентів до потреб соціуму, сприяє пошуку нових рішень та нових підходів до вирішення тих чи інших проблем.

З-поміж основних форм навчання обдарованих студентів у британських університетах (семінари, тьюторіали, що поєднані із самостійною та груповою роботою, е-навчанням) виокремлено такі форми педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді: тьюторинг, менторинг, консалтинг, літні школи та методи навчання обдарованих студентів, такі як – кейс-метод, ІТ-технології, веб-квести, тощо.

Охарактеризовано Інтернет-проекти для обдарованої студентської молоді у Великобританії, зокрема Кембриджський математичний проект NRICH, Вежа Гамлетів (Tower Hamlets).

Надзвичайно важливим на сучасному етапі розвитку вищої освіти є впровадження інноваційних педагогічних технологій, новітніх технологій навчання, а також досвіду найкращих педагогів, науковців тощо.

У **третьому розділі – «Перспективи використання досвіду Великобританії у системі вищої освіти України»** – визначено здобутки вітчизняних університетів у забезпеченні педагогічної підтримки обдарованої молоді та означено перспективи використання досвіду Великобританії у вищій освіті України; розроблено практичні рекомендації щодо урахування британського практичного досвіду у роботі із обдарованою студентською молоддю у вітчизняних університетах.

Встановлено, що в Україні актуалізується питання підтримки обдарованої студентської молоді, що забезпечується низкою нормативно-правових документів – Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма

«Освіта» (Україна XXI століття), Концепція педагогічної освіти, Державна програма «Вчитель», Комплексна програма «Творча обдарованість», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки.

В Україні з метою створення сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді було створено Інститут обдарованої дитини при Національній академії педагогічних наук у 2005 році. В цьому ж році створено Всеукраїнську молодіжну громадську організацію «Союз обдарованої молоді», яка з 2007 р. співпрацює з колегами з Польщі, Угорщини, Литви, Молдови, Франції, Німеччини, Канади, США та здобула офіційне членство у Всесвітній раді для обдарованих і талановитих дітей (*World Council for Gifted and Talented Children*).

Уточнено систему пошуку обдарованої і талановитої молоді в Україні, що головним чином відбувається за результатами конкурсів наукових робіт, спортивних змагань, предметних олімпіад тощо. Мала академія наук України та розгалужена система проведення всеукраїнських олімпіад – два основні напрями в системі підтримки талановитих дітей у школі.

З'ясовано, що Указом Президента України від 2 серпня 2000 року № 945/2000 затверджено «Положення про гранти Президента України для обдарованої молоді», яке визначає порядок надання обдарованій молоді щорічних грантів Президента України.

Виокремлено можливості для обдарованої студентської молоді в міжнародному просторі в рамках європейських програм ERASMUS MUNDUS (з 1987 року) та SOCRATES (з 1994 року), які заохочують викладачів і студентів до обміну. Мета цих програм – залучити до співпраці обдаровану студентську молодь тих країн, які не є членами Європейського Союзу. Усі програми фінансує Рада Європи.

З'ясовано, що в Україні успішно функціонує міжнародний чемпіонат комп'ютерних талантів «Золотий Байт», заснований Комп'ютерною Академією ШАГ у 2008 р. та орієнтований на молоде, прогресивне покоління, яке прагне проявити та реалізувати свої здібності у сфері ІТ-технологій, дизайну та комунікацій. Кілька років поспіль в Україні функціонує польсько-український науковий проект «Сталий розвиток – науковий дебют». Конкурс набув широкої популярності серед молоді, адже відкрилися нові перспективи для їх міжнародної співпраці в контексті європейської інтеграції. Автори найкращих робіт мають можливість представити свої наукові розробки на підсумковій конференції на базі Вищої школи менеджменту у Варшаві.

Узагальнено досвід Житомирського державного університету імені Івана Франка, зокрема – діяльність Центру роботи з обдарованою студентською молоддю та спецкурс «Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями».

Охарактеризовано студентську міжнародну діяльність Уманського державного університету імені Павла Тичини, а саме: проекти на базі Польського культурно-освітнього центру – «МІГуС», «2 дипломи – ключ до професійної мобільності», проект «EMINENCE» в рамках програми ERASMUS MUNDUS.

На основі порівняльного аналізу змісту, форм і методів педагогічної підтримки обдарованої молоді в університетах України та Великобританії

запропоновано *практичні рекомендації* щодо використання ідей британського досвіду педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах України на таких рівнях:

міжнародний рівень: участь у міжнародних конференціях Європейської ради з питань високих здібностей і Всесвітньої ради для обдарованих і талановитих дітей; членство в Європейській раді з питань високих здібностей; можливість міжнародного обміну вчителів, викладачів і науковців, які досліджують питання освіти обдарованої молоді, що сприятиме оновленню методик, збагатить наявний досвід та практичну діяльність;

загальнонаціональний рівень: удосконалення нормативної бази щодо визначення, виявлення і підтримки обдарованої студентської молоді незалежно від соціального та економічного статусу; створення технології пошуку і виявлення обдарованої і талановитої студентської молоді, а також молодих та зрілих талановитих учених; використовуючи інтелектуальні телекомунікаційні системи, розробка технології створення наукових шкіл для наукових напрямів, що мають у своєму розпорядженні всі необхідні засоби для розвитку інтелектуальних здібностей; відповідно до міжнародних стандартів створення системи баз даних, що містять усю необхідну інформацію для навчання обдарованої молоді, включаючи систему інструментальних засобів для регулярного спілкування з талановитими вченими й дослідниками, загальноновизнаними у світі, Україні чи певному регіоні; для кожної предметної галузі створення бази даних потенційно талановитих магістрантів, студентів, аспірантів, молодих учених; відповідно до індивідуальних навчальних планів на основі систем телекомунікацій впровадження технології дистанційного навчання;

регіональний рівень: запровадження сучасних методик виявлення, навчання та забезпечення педагогічною підтримкою обдарованої студентської молоді; забезпечення ефективної діяльності університетів регіону з метою створення умов для розвитку здібностей обдарованої студентської молоді та культивування в цієї категорії молоді самобутніх професійних якостей; розширення діяльності університетів регіону в роботі з обдарованою молоддю, а саме: створення на базі університетів регіональних центрів підтримки обдарованої молоді регіону; створення сайтів Регіональних центрів підтримки обдарованої молоді з метою обміну інформацією та залучення до співпраці; створення рівних можливостей для розвитку потенціалу обдарованої молоді з різних верств населення; здійснення просвітницької діяльності серед батьків обдарованої молоді – дискусії-зустрічі, інтернет-конференцій, диспутів з метою підвищення обізнаності батьків про особливості та специфічні потреби обдарованої особистості;

місцевий рівень: розширення діяльності університету за такими напрямками: впровадження інформаційних технологій, що забезпечують доступ користувачів до наукових і методичних знань; організація та формування інформаційного простору для роботи з обдарованою студентською молоддю у ВНЗ; створення інформаційно-консультаційної служби на базі університетів й організація інформаційної та методичної взаємодії з відділом освіти; залучення до взаємодії та координація діяльності підрозділів ВНЗ; реєстрація й обробка даних з освітньої, методичної та навчальної діяльності всіх структурних підрозділів університетів; комплектування

довідкового методично-інформаційного фонду освіти та науки електронними документами (книгами, навчально-методичною літературою за напрямками); розробка рекомендацій, узагальнення і використання передового досвіду з методики наукової організації та інтенсифікації навчального процесу; підготовка та розповсюдження тематичних підборок інформаційних матеріалів про надання методичних послуг, тематику фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі; проведення масових інформаційно-реklamних і профорієнтаційних заходів (виставки, ярмарки, розсилка матеріалів на сайти); моніторинг інформаційно-методичних потреб; створення системи популяризації здобутків обдарованої молоді з метою стимулювання обдарованої молоді та їх наставників (конкурси, олімпіади, тощо); розробки системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для роботи з обдарованою молоддю.

За підсумками проведеного дослідження запропоновано *практичні рекомендації* для впровадження позитивного досвіду Великобританії в роботі з обдарованою студентською молоддю у практику навчально-виховної діяльності університетів України за такими *напрямами*:

законодавчий напрям: розробити цілісну систему роботи з обдарованою і талановитою студентською молоддю, що базується на створенні бази діяльності вищих навчальних закладів з обдарованою студентською молоддю; адаптувати сучасну національну нормативно-правову базу з питань підготовки педагогічних фахівців до «Рекомендацій (№ 1248) щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей» Парламентської асамблеї Ради Європи; фінансувати науково-дослідні проекти у галузі освіти обдарованої студентської молоді; модернізувати систему пошуку та відбору обдарованої молоді в економічно і соціально несприятливих умовах проживання; впровадити звітність ВНЗ щодо забезпечення спеціальними навчальними програмами та індивідуальними програмами особистісного розвитку обдарованої студентської молоді у вітчизняних університетах;

теоретико-педагогічний напрям: внести зміни до Державних стандартів підготовки бакалаврів і магістрів, які враховували б європейські рекомендації щодо освіти обдарованої молоді з метою посилення конкурентоспроможності вітчизняних педагогічних фахівців на ринку праці; сформулювати теоретичне підґрунтя для оновлення змісту підготовки педагогічних фахівців відповідно до досягнень педагогічної науки; забезпечити технічну і технологічну модернізацію засобів навчання;

організаційно-методичний напрям: впровадити в педагогічних університетах і на педагогічних факультетах класичних університетів кваліфікацію з навчання обдарованих дітей; створити інноваційний простір інформаційного обміну для педагогів, викладачів, психологів та ін.; заохочувати оволодіння педагогами практичного досвіду в роботі з обдарованими студентами; розробити програми підготовки фахівців для роботи з обдарованими дітьми та молоддю; забезпечити студентів цієї спеціальності виробничою практикою з відповідною категорією дітей; увести в штати шкіл і відділів освіти співробітника із кваліфікацією педагога для роботи з обдарованими дітьми, який має вчасно відстежувати обдаровану дитину в школі та разом з методистами відділу освіти забезпечити відповідну підтримку такої дитини;

організаційно-адміністративний напрям: розробити програми роботи з обдарованою молоддю та укласти річний графік роботи регіональних центрів та інформувати про роботу центрів на сайтах університетів.

Найважливішим для запозичення вбачаємо досвід роботи на базі університетів регіону – *Регіональних центрів підтримки обдарованої молоді*, які працюватимуть у тісній співпраці з Інститутом обдарованої дитини, місцевими відділами освіти та позашкільними освітніми закладами – Будинками творчості, Будинками школяра, музичними школами, станціями юних техніків, громадськими організаціями тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і запропоновано новий підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що полягає у виявленні та розкритті організаційно-педагогічних засад педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії та визначенні можливостей використання досвіду цієї країни у вітчизняних вищих навчальних закладах.

1. Аналіз стану розробленості проблеми педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді засвідчив, що система надання педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії не дістала належного висвітлення у вітчизняних порівняльно-педагогічних дослідженнях.

На основі державних нормативно-правових та офіційних документів, пов'язаних зі створенням системи педагогічної підтримки обдарованої молоді, уточнено сутність поняття *«педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді»* як системної педагогічної діяльності, що здійснюється викладачами ВНЗ, органами освіти та органами місцевого самоврядування, громадськими й міжнародними організаціями у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій і стимулів для розкриття індивідуального потенціалу обдарованої молоді у сфері науки, освіти, культури і мистецтва.

Узагальнено теоретичні підходи щодо ознак високих здібностей і концептуальних моделей обдарованості у Великобританії (Д. Рензуллі, Ф. Монкса, Д. Фельдх'юсена, А. Танненбаума, Г. Гарднера, Р. Стернберга, М. Чіксентміхаї, Д. Ейр).

2. Схарактеризовано нормативно-законодавче забезпечення педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії: законодавчі акти Сполученого Королівства – *«Студенти у серці системи»* («Students at the heart of the system») та ін. Встановлено, що із прийняттям *«Рекомендацій щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей»* Парламентської асамблеї Ради Європи у 1994 році освіта обдарованої молоді стала пріоритетом державної політики у країнах Європейського союзу.

Доведено, що у Великобританії інтерес до обдарованої і талановитої молоді посилювався з перемогою на виборах уряду лейбористів (1997). Уряд запропонував новий освітній проект, метою якого було об'єднати всі школи та відділи освіти для того, щоб забезпечити підтримку обдарованій молоді, розробити стратегію для раннього виявлення і підтримки здібних, обдарованих і талановитих дітей. Все це знайшло відображення у законодавчій *«Білій книзі»* (1997 р.) («White Paper» Department for Education and Employment, 1997). Згодом, у 1999 році, було засновано

національний комітет для роботи з обдарованою молоддю – Консультативну групу для роботи з обдарованою і талановитою молоддю.

Щодо програмного забезпечення встановлено, що педагогічна підтримка обдарованої молоді Великобританії здійснюється згідно з «Національною програмою для освіти обдарованих та талановитих» (The National programme for Gifted and Talented education), реалізацію якої забезпечують центри роботи з обдарованою молоддю, провідні університети та регіональні представництва.

3. Розкрито зміст педагогічної підтримки в університетах Великобританії, суть якого полягає в соціальній активності та адаптації студентів до потреб соціуму.

Виокремлено форми педагогічної підтримки обдарованої молоді в університетах Великобританії, серед яких – тьюторинг, менторинг і консалтинг. Поряд із традиційними формами навчання студентів в університетах (лекції, семінари, тьюторіали, що поєднані із самостійною та груповою роботою, е-навчання, літніми школи) виявлено інноваційні методи навчання обдарованих студентів: кейс-метод, ІТ-технології, веб-квести та ін.

4. Вивчено стан педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в Україні. Виявлено, що педагогічна підтримка обдарованої молоді в нашій країні забезпечується такими нормативно-правовими документами, як Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція педагогічної освіти, Державна програма «Вчитель», Комплексна програма «Творча обдарованість», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки.

З'ясовано, що в Україні було засновано Інститут обдарованої дитини при Національній академії педагогічних наук та Всеукраїнську молодіжну громадську організацію «Союз обдарованої молоді» як осередки педагогічної підтримки обдарованої молоді. Популярності набули європейські програми ERASMUS MUNDUS та SOCRATES, міжнародний чемпіонат комп'ютерних талантів «Золотий Байт» і польсько-український науковий проект «Сталий розвиток – Науковий дебют». Це свідчить про активність і мобільність обдарованої студентської молоді університетів України.

Окреслено можливості використання позитивних ідей британського досвіду в роботі з обдарованою студентською молоддю. Запропоновано *практичні рекомендації* щодо використання ідей британського досвіду педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах України на *міжнародному, загальнонаціональному, регіональному та місцевому* рівнях за такими напрямками: *законодавчий* (розробити цілісну систему роботи з обдарованою і талановитою студентською молоддю, що базується на створенні бази діяльності вищих навчальних закладів з обдарованою студентською молоддю; адаптувати сучасну національну нормативно-правову базу з питань підготовки педагогічних фахівців до «Рекомендацій (№ 1248) щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей» Парламентської асамблеї Ради Європи; модернізувати систему пошуку та відбору обдарованої молоді в економічно і соціально несприятливих умовах проживання), *теоретико-педагогічний* (внести зміни до Державних стандартів підготовки бакалаврів і магістрів, які враховували б європейські рекомендації щодо освіти обдарованої молоді з метою посилення конкурентоспроможності вітчизняних

педагогічних фахівців на ринку праці; сформувані теоретичне підґрунтя для оновлення змісту підготовки педагогічних фахівців відповідно до досягнень педагогічної науки), *організаційно-методичний* (впровадити в педагогічних університетах і на педагогічних факультетах класичних університетів кваліфікацію з навчання обдарованих дітей; створити інноваційний простір інформаційного обміну для педагогів, викладачів, психологів та ін.; заохочувати оволодіння педагогами практичного досвіду в роботі з обдарованими студентами), *організаційно-адміністративний* (розробити програми роботи з обдарованою молоддю, укласти річні графіки роботи регіональних центрів та інформувати про роботу центрів на сайтах університетів).

Проведене дослідження не претендує на повноту та вичерпність усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективою подальших наукових розвідок убачаємо: інтернет-менторинг обдарованої молоді, позитивний зарубіжний досвід підготовки педагогічного персоналу для роботи з обдарованою молоддю, вивчення позитивного зарубіжного досвіду діяльності університету як регіонального центру підтримки обдарованої молоді та вивчення технологій роботи соціальних інститутів з обдарованою молоддю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Холод І. В. «Обдарованість» та «обдарована молодь» – обсяг та змістове наповнення понять / І. В. Холод // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / гол. ред. Н. С. Побірченко. – Умань : РВЦ «Софія», 2008. – Вип. 26. – С. 128–133.
2. Холод І. В. Інноваційні підходи до навчання обдарованих у Великобританії / І. В. Холод // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. / гол. ред. І. С. Волощук. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2010. – Вип. 4. – С. 199–205.
3. Холод І. В. Моделі педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Сполученому Королівстві Великобританії та Північній Ірландії / І. В. Холод // Вища освіта України. – К. : ТОВ «Гносиз», 2011. – № 3, дод. 2, т. 1 : тематичний вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» / ред. В. Г. Кремень. – С. 624–629.
4. Холод І. В. Рівні педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії / І. В. Холод // Порівняльно-педагогічні студії : наук.-пед. журн. / НАПН України, Ін-т педагогіки, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини / гол. ред. Н. М. Лавриченко. – Умань, 2012. – № 3 (13). – С. 52–58.
5. Холод І. В. Змістове наповнення поняття «обдарованість» у працях британських учених / І. В. Холод // Порівняльно-педагогічні студії : наук.-пед. журн. / НАПН України, Ін-т педагогіки, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини / гол. ред. Н. М. Лавриченко. – Умань, 2014. – № 4 (22). – С. 26–31.
6. Холод І. В. Форми педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії / І. В. Холод // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. / гол. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – № 10 (44). – С. 209–216.
7. Холод І. В. Інтернет-підтримка одареної молоді в університетах

Великобританії / І. В. Холод // Весник Академії знань. – Краснодар : ООО «Академія знань», 2014. – № 4 (11). – С. 64–69.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Холод І. В. Робота з обдарованою молоддю у ХХ столітті / І. В. Холод // Іноземна мова як фактор входження в міжнародний освітній простір : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 15–16 черв. 2007 р.). – Умань : АЛМІ, 2007. – С. 281–283.

9. Холод І. В. «Обдарованість» – змістове наповнення поняття / І. В. Холод // Порівняльно-педагогічний калейдоскоп : (вісник лабораторії педагогічної компаративістики) : матеріали Другого всеукр. наук.-метод. семінару «Порівняльна педагогіка: стан, проблеми, перспективи», (Умань, 16 берез. 2009 р.). – Умань : Алмі, 2009. – С. 20–22.

10. Холод І. В. Освітні програми для обдарованої молоді у Великобританії / І. В. Холод // Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 27–28 квіт. 2011 р.). – Тернопіль : ІОД, 2011. – С. 181–185.

11. Холод І. В. Excellence Hub як інноваційна форма роботи із обдарованою молоддю у Великобританії / І. В. Холод // Розвиток дослідницьких здібностей обдарованих дітей та молоді : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (Житомир, 11–12 трав. 2011 р.). – Житомир : ІОД, 2011. – С. 351–356.

12. Холод І. В. Педагогічна підтримка обдарованої молоді в Європі / І. В. Холод // Іншомовна освіта як засіб міжкультурного взаєморозуміння націй і народів : матеріали всеукр. наук.-метод. семінару, (Умань, 20 трав. 2011 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – С. 117–119.

13. Холод І. В. Програми підтримки та розвитку потенціалу обдарованої молоді у Великобританії / І. В. Холод // Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози : матеріали міжнар. наук. конф., (Умань, 26–27 трав. 2011 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Ч. 2. – С. 178–180.

14. Холод І. В. Моделі педагогічної підтримки у Великобританії / І. В. Холод // Педагогічна компаративістика – 2011 : компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості : матеріали наук.-практ. семінару, (Київ, 6 черв. 2011 р.). – К. : ІОД, 2011. – Ч. 2. – С. 72–76.

15. Холод І. В. Менторинг как форма педагогической поддержки одаренной молодежи в Великобритании / И. В. Холод // Одаренность: стратегия инновационного развития : материалы науч.-практ. конф. с междунар. участием, (Ростов-на-Дону, 11–14 октяб. 2011 г.). – Ростов-на-Дону : Foundation, 2011. – С. 217–219.

16. Холод І. В. Концепція педагогічної підтримки обдарованої молоді в університетах Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії / І. В. Холод // Педагогічна компаративістика – 2012: аспект обдарованості : матеріали наук.-практ. семінару, (Київ, 11 черв. 2012 р.). – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – С. 80–82.

17. Холод І. В. Концептуальні моделі виявлення обдарованості у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії / І. В. Холод // Інноваційні концепції та технології виявлення обдарованості: світовий досвід : міжнар. конгрес,

(Мукачево, 6–8 черв. 2012 р.). – Мукачево, 2012. – С. 93–94.

18. Холод І. В. Особливість педагогічної підтримки обдарованої молоді за допомогою інноваційних технологій у Великобританії / І. В. Холод // Наука і освіта у глобалізаційному світу: традиції, сьогодення, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 17–18 жовт., 2013 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – Ч. 2. – С. 203–205.

19. Холод И. В. Подготовка учителей к работе с одаренной молодежью в Великобритании / И. В. Холод // Перспективы развития науки и образования : сб. науч. трудов по материалам Междунар. науч.-практ. конф., (Москва, 29 нояб. 2013 г.). – М. : АР-Консалт, 2013. – Ч. 2. – С. 111–112.

20. Холод І. В. Інтернет як засіб надання педагогічної підтримки обдарованій молоді у Великобританії / І. В. Холод // Science of future : International scientific-practical conference of teachers and psychologists, (Prague, 8 May 2014). – Prague, 2014. – P. 36–38.

21. Холод І. В. Іноземна мова – невід’ємна складова освіти обдарованої молоді / І. В. Холод // Сучасна іншомовна освіта в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., (Умань, 16 жовт. 2014 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. – С. 260–262.

АНОТАЦІЇ

Холод І. В. Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2015.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і обґрунтовано новий підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що полягає у виявленні та розкритті організаційно-педагогічних засад педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії та визначенні можливостей використання досвіду цієї країни у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Визначено організаційно-педагогічні засади педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії (створення умов для гармонійного розвитку здібностей студентів, поєднання наукових досліджень з навчанням, індивідуалізація навчального процесу, активізація самостійної роботи, урізноманітнення форм і методів навчальної діяльності); обґрунтовано зміст, форми і методи забезпечення педагогічною підтримкою обдаровану студентську молодь в університетах Великобританії; розкрито нормативно-законодавче та програмне забезпечення підтримки обдарованої молоді у Великобританії.

Уточнено сутність ключових понять дослідження («обдарованість», «педагогічна підтримка», «педагогічна підтримка обдарованої молоді» тощо). Запропоновано практичні рекомендації щодо використання досвіду Великобританії у вищій системі освіти України.

Ключові слова: обдарованість, обдарована студентська молодь, педагогічна підтримка, університети Великобританії.

Холод И. В. Педагогическая поддержка одаренной студенческой молодежи в университетах Великобритании. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Умань, 2015.

Диссертация посвящена обоснованию проблемы педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в университетах Великобритании и успешного использования опыта этой страны в отечественных высших учебных заведениях.

Раскрыто значение понятия «педагогическая поддержка одаренной студенческой молодежи» как системной педагогической деятельности, осуществляемой преподавателями вузов, органами образования и органами местного самоуправления, общественными и международными организациями в сфере молодежной политики с целью создания условий, гарантий и стимулов для раскрытия индивидуального потенциала одаренной молодежи в сфере науки, образования, культуры и искусства.

Обобщены теоретические подходы относительно признаков высоких способностей и концептуальных моделей одаренности в Великобритании (Д. Рензулли, Ф. Монкса, Д. Фельдхьюсена, А. Танненбаума, Г. Гарднера, Р. Стернберга, М. Чиксентмихайи, Д. Эйр).

Доказано, что в Великобритании интерес к одаренной и талантливой молодежи усилился с победой на выборах правительства лейбористов (1997). Все это нашло отражение в законодательной «Белой книге» (1997 г.) («White Paper» Department for Education and Employment, 1997). Впоследствии, в 1999 году, был основан национальный комитет для работы с одаренной молодежью – Консультативная группа для работы с одаренной и талантливой молодежью. По программному обеспечению установлено, что педагогическая поддержка одаренной молодежи Великобритании осуществляется согласно «Национальной программе для образования одаренных и талантливых», реализацию которой обеспечивают центры работы с одаренной молодежью, ведущие университеты и региональные представительства.

Раскрыто содержание педагогической поддержки в университетах Великобритании, суть которого заключается в социальной активности и адаптации студентов к потребностям социума. Выделены формы педагогической поддержки одаренной молодежи в университетах Великобритании, среди которых – тьюторинг, менторинг и консалтинг. Наряду с традиционными методами обучения студентов в университетах определены инновационные методы обучения одаренных студентов такие как – кейс-метод, ИТ технологии, веб-квесты, и т. п.

Изучено состояние педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в Украине. Выяснено, что в Украине был основан Институт одаренного ребенка при Национальной академии педагогических наук и Всеукраинская молодежная общественная организация «Союз одаренной молодежи» как ячейки педагогической поддержки одаренной молодежи. Популярность приобрели европейские программы ERASMUS MUNDUS и SOCRATES, международный чемпионат компьютерных талантов «Золотой Байт» и польско-украинский научный проект «Устойчивое развитие – Научный дебют». Что свидетельствует об

активности и мобильности одаренной студенческой молодежи университетов Украины.

Предложены рекомендации по использованию идей британского опыта педагогической поддержки одаренной студенческой молодежи в университетах Украины на *международном, общенациональном, региональном и местном* уровнях.

Определены возможности использования позитивных идей британского опыта в работе с одаренной студенческой молодежью по следующим направлениям: *законодательный, теоретико-педагогический, организационно-методический, организационно-административный*.

Проведенное исследование не претендует на полноту и исчерпанность всех аспектов исследуемой проблемы. Перспективой дальнейших научных исследований усматриваем: интернет-менторинг одаренной молодежи, положительный зарубежный опыт подготовки педагогического персонала для работы с одаренной молодежью, изучение положительного зарубежного опыта деятельности университета как регионального центра поддержки одаренной молодежи и изучение технологий работы социальных институтов с одаренной молодежью.

Ключевые слова: одаренность, одаренная студенческая молодежь, педагогическая поддержка, университеты Великобритании.

Kholod I. V. Pedagogical support of gifted students at the universities of Great Britain. – On the right of manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, Specialty 13.00.01 – General Pedagogy and the History of Pedagogy. – Uman State Pavlo Tychyna Pedagogical University. – Uman, 2015.

The thesis presents a theoretical general conclusions and a new approach to the important and urgent challenge that is to identify and disclosure of organizational and pedagogical principles of pedagogical support of the gifted students at the universities of Great Britain and clarify ways to use the experience of Great Britain at the universities of Ukraine.

The organizational and pedagogical principles of gifted students pedagogical support at the universities of Great Britain are defined (creating conditions for the development of the students' abilities, combining research with teaching, individualization of the studying process, individual work stimulation, forms and methods of educational activity diversity); the content, forms and methods of providing pedagogical support of the gifted students at the universities of Great Britain are proved; legislative and regulatory basis of pedagogical support of talented students in the UK are shown.

The key notions of the research («giftedness», «pedagogical support», «pedagogical support of gifted youth» etc.) are presented. The practical recommendations for the usage of the experience of Great Britain in higher education system of Ukraine are presented.

Key words: giftedness, gifted students, pedagogical support, universities of Great Britain.

Підписано до друку 26.05.2015 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 32.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua